

В. Г. Карпець

Київ, ІП «Кока-Кола Беверіджис Україна Лімітед»

ГЕНДЕРНИЙ БЮДЖЕТ: ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Гендерне бюджетування націлене на впровадження практичних шляхів забезпечення гендерної рівності. Головним завданням гендерного бюджетування та його реалізації на місцевому рівні є переструктурування доходів і витрат таким чином, щоб потреби громадян, як жінок, так і чоловіків, були відповідно представлені в статтях бюджету. Це у свою чергу сприятиме підвищенню якості послуг для населення, підвищенню темпів економічного розвитку і скороченню бідності.

За останні роки в Україні було досягнуто помітних зрушень у сфері гендерної політики. Нині гендерна політика може і повинна виступати одним із вирішальних факторів розбудови громадянського суспільства, досягнення консенсусу між гілками влади, успішної реалізації демократичних реформ як необхідної умови для входження України як повноправного партнера до світового співтовариства. Протягом останніх років у всьому , світі зросло розуміння питань, пов'язаних із гендерною рівністю. Гендерна рівність передбачає стан справ, коли і чоловіки, і жінки можуть повністю реалізувати свій потенціал. Конституція України проголошує рівні права доступу до державної служби всім громадянам, а також до служби в органах місцевого самоврядування (ст. 38). Визнання рівних прав для всіх статей при проходженні державної служби визнано в Законі України «Про державну службу» (ст. 4).

Перед сучасною Україною стоїть ряд завдань - реформа місцевого самоврядування, бюджетна децентралізація, перерозподіл повноважень на користь територіальної громади. Ці та інші реформи мають наблизити країну до європейського рівня. Врахування гендерного фактору є одним із визначальних аспектів ефективності таких реформ. Серед багатьох інструментів, які є в арсеналі державної гендерної політики, особливо слід відзначити гендерне бюджетування. Ця технологія орієнтована на врахування інтересів людей різних категорій в процесі формування і виконання державного бюджету. Вона є важливою складовою і цінним інструментом підвищення соціально-економічної захищеності населення, розширення можливостей жінок, забезпечення гендерної рівності та розвитку демократичних принципів управління. Дана технологія дозволяє проаналізувати та переструктурувати доходи та витрати таким чином, щоб потреби громади, як жінок, так і чоловіків з різних соціальних та вікових категорій, були відповідно представлені в статтях бюджету.

Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року наголошує, що в Україні постала необхідність в розробці методології гендерного бюджетування на

державному та місцевому рівнях, методики гендерного моніторингу бюджетної політики та системи показників гендерного аналізу бюджету.

Регіональне представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні реалізувало проект «Гендерне бюджетування на місцевому рівні», в якому у 2011-2012 роках взяли участь 7 міст: Житомир, Комсомольськ, Луцьк, Хмельницький, Херсон, Чернівці та Чугуїв. Кожне місто самостійно обрало сферу для розробки гендерної бюджетної ініціативи відповідно до власних інтересів та потреб, а також створило експертну групу, до якої увійшли представники місцевих органів влади, незалежні експерти і представники неурядових організацій. Кожна група підготувала ґрунтовний гендерний аналіз певних статей місцевих бюджетів та нормативної бази в рамках обраного для розгляду питання і розробила гендерно-бюджетні ініціативи, що покликані покращити надання послуг в сфері, що розглядалася, а також оптимізувати витрати бюджетних коштів.

Гендерне бюджетування націлене на впровадження практичних шляхів забезпечення гендерної рівності, як на національному, так і на місцевому рівні. Фактично гендерне бюджетування – це державний інструмент для ефективного впровадження гендерного підходу майже в усі аспекти економічної і соціальної політики та для забезпечення належного розподілу бюджету на користь не лише жінок і чоловіків, але й найбільш соціально незахищених категорій населення – дітей, пенсіонерів тощо. Гендерне бюджетування також включає вивчення впливу бюджетних асигнувань на соціально-економічні можливості жінок і чоловіків. Вимірювання ступеню впливу в результаті освоєння державних коштів щодо виконання поставлених завдань є ключовим елементом гендерного бюджетування.

Відповідно до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», органи місцевого самоврядування на базовому рівні, а саме, в селах, селищах, районах у містах (у разі їх сторення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними стабільній основі законам загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону. Впровадження зазначеної технології надасть можливість проаналізувати та реструктурувати доходи та витрати таким чином, щоб потреби територіальної громади, як жінок, так і чоловіків з різних соціальних та вікових категорій, були відповідно представлені в статтях бюджету. Гендерний бюджет сприяє: підвищенню якості послуг для населення, оскільки вибудовуються чіткі орієнтири на конкретного споживача; підвищенню темпів економічного розвитку і скороченню бідності; ефективному використанню ресурсів; а також дає можливість прийняти до уваги ширше коло питань, вирішення котрих створить рівні можливості для всіх членів громади та забезпечить її сталий розвиток.

Методи впровадження технології гендерного бюджетування на місцевому рівні вимагають співпраці місцевої влади з членами територіальної громади. Загалом схема роботи над практичною реалізацією має включати наступні етапи: 1.

Презентація проекту; 2. Проведення тренінгу з питань гендерного бюджетування; 3. Створення робочої групи місцевого проекту та вибір сфери для аналізу та запровадження змін; 4. Проведення гендерного аналізу та напрацювання висновків і рекомендацій; 5. Оприлюднення результатів аналізу та рекомендацій щодо впровадження ГБІ; 6. Проведення кампанії з впровадження гендерної бюджетної ініціативи на місцевому рівні. Всі структури політичної системи суспільства – державні, партійні, громадські, – які виконують функції, безпосередньо пов'язані із забезпеченням гендерної рівності в суспільстві, або беруть участь у діяльності державної політики щодо гендеру, і становлять національний механізм забезпечення гендерної рівності¹.

В загальному підході впровадження гендерного бюджетування визначає кілька етапів. Перший етап - аналіз з гендерної точки зору. Цей етап передбачає проведення гендерного аналізу на різних рівнях, що дозволяє на початку виявити різний вплив бюджетів на кінцевих споживачів бюджетних програм. Більш глибокий аналіз допомагає визначити, наскільки бюджет дозволив задовольнити їх потреби. Далі дослідники визначають складності і бар'єри, з якими стикається цільова група в доступі до послуг. Головним є визначення того, яким чином реалізація бюджету дозволила зменшити / посилити гендерну нерівність (або ніяким чином не вплинула на існуючу ситуацію). Другий етап – перерозподіл статей витрат з метою усунення нерівності. Цей етап впроваджується, якщо аналіз виявляє, що бюджетні ресурси розподілені з порушенням принципів гендерної рівності, чи те, що витрати не відповідають національній стратегії досягнення гендерної рівності. Тоді є потреба внести зміни в бюджет. Третій етап – включення гендерних підходів в усі бюджетні процеси. Це процес інтеграції гендерного підходу як категорії аналізу при підготовці та виконанні бюджету. Отже кожен з цих етапів передбачає втілення багатьох різноманітних інструментів, вибір яких потребує наявності практичного досвіду такої роботи. У цілому реалізація проектів гендерно-орієнтованого бюджетування сприяє формуванню практичних інструментів і накопиченню досвіду на обласному рівні².

Виходячи із вищезазначеного, потенціал гендерного бюджетування достатньо великий. Аналізуючи світовий досвід впровадження ГБ та вітчизняні реалії, можна стверджувати, що в Україні вже створені передумови для запровадження гендерного бюджетування. Зокрема, на законодавчому рівні прийняті та діють нормативні акти, які визначають загальні засади гендерної політики і зазначають необхідність забезпечення прозорості та відкритості органів місцевого самоврядування. Інтеграція соціальних аспектів у процеси планування та бюджетування - це новий та інноваційний вклад у подальший розвиток концепції бюджетування, орієнтованої на результат.

¹ Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності / Т.М.Мельник. – К.: Стилос, 2010. – С.142.

² Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні [Електронний ресурс] http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=363294&cat_id=53608